

Akademins svalkande hand

MARIE DEMKER*

Göteborgs universitet

Att ta sig an samtiden med vetenskapens verktyg är i dag närmast en radikal motståndsrörelse. I augusti 2022 samlades 500 historiker till ett öppet nordiskt vetenskapligt möte i Göteborg för att dryfta sina rön och sina metoder, för att lyssna på varandra och för att argumentera för sin sak (denna text är delvis baserad på det inledningsanförande författaren höll vid Nordiska historikermötet 2022, reds. anm.). Logiken i en vetenskaplig konferens är långt borta från den typ av diskussion vi ser i medier och hör på arbetsplatser. Den allmänna samhällsdebatten går ju snarast åt andra hållet: allt fler har slutat lyssna, slutat argumentera och önskar snarast förenkla verkligheten ner till för eller emot något obestämt gott. Det som kallas affektiv polarisering, alltså att vi känslomässigt tar avstånd från dem som inte tycker eller tänker som vi själva, har ökat i Sverige. Den person eller organisation som förr var en legitim motståndare är i dag en fiende som skall, bildligt sett, förgöras.

Historia som vetenskaplig disciplin blir därför allt viktigare i ett samhälle som svämmar över av fria tolkningar och egna berättelser kring historiska händelser och deras betydelse. Tolkningar och anekdotiska referenser tas till intäkt för den egna ståndpunktens rättfärdighet. Men samtal om komplexa historiska processer som kolonialism, abstrakta begrepp som maktordningar eller centrala värden som demokratiska rättigheter behöver föras med ödmjukhet snarare än med oförsonlighet.

Inom akademien har vi bra verktyg för att vrida tiden rätt igen. Det vetenskapliga angreppssättet, metoder och processer är i dagens samhälle radikalt annorlunda än de normer som etablerats i den allmänna

* Dekan, Humanistiska fakulteten och professor i statsvetenskap.

samhällsdebatten. Vi söker till skillnad från många andra aktörer inte bekräftelse på de egna favoritteserna. Inom universitetet är fokus på att formulera forskningsproblem utifrån rådande kunskapsläge för att kunna ställa frågor som vi sedan söker svar på via saklig analys och undersökning. Vår utgångspunkt i arbetet är att söka upp de starkaste invändningarna för att först om dessa kan tillbakavisas våga säga att vi tror oss kunna lita på våra resultat. Vi bjuder till yttermera visso sedan in våra skarpaste kritiker för att granska det vi gjort, allt för att ytterligare stärka tilltron till det vi anför som resultat.

Jag är dekan för en humanistisk fakultet vid ett av Nordens största universitet. Att vara dekan är förstås i första hand en ledningsfunktion, väldigt mycket av min tid går åt till strategiskt arbete och utveckling av organisation och verksamhet samt att hantera en stor ekonomi. Men det är inte tillräckligt för ett akademiskt ledarskap i dag. Vi som har uppdrag inom akademien, alla vi som har universitet och högskolor som vår arbetsplats, behöver ta ett stort ansvar för det offentliga samtalet. Vi kan inte tåla när historieförfalskarna härjar på sociala medier, inte vara tysta när tvärsäkerhet och fanatism breder ut sig och inte vända bort blicken när opinionsbildare på ett uppenbart sätt väljer fakta på ett försåtligt vis.

Vår förre ärkebiskop i Sverige, K.G. Hammar, gav för mer än tio år sedan ut en bok med titeln "Jag har inte sanningen, jag söker den". Det var radikalt för en kyrklig ledare att uttala sig på det sättet men för mig fortsätter dessa ord att vara en ledstjärna också i forskning och utbildning. Vi är där vi är för att vi *söker* olika former av sanningar – inte för att vi har den. Vetenskapens arbetssätt, att söka och värdera källor och kvarlevor, att utsätta favoritteserna för tuffast möjliga prövning och sedan låta andra granska resultaten, är både utmanande och väsensskilt i relation till det mesta av samhällsdebatt och offentliga samtal.

Humanistisk kunskap, historievetenskap och det vetenskapliga förhållningssättet behövs mer än någonsin i en tid av känslösvall, hårda ord och oförsonlighet. Akademien borde därför lägga en svalkande hand på samhällets heta panna. Vi har alla ansvar, i enlighet med vår förmåga och position, att påverka samtalet i riktning bort från förvanskningar, konspirationer och manipulation. Vi har inte sanningen, men vi söker den, och vi gör det oförväget, enträget och sakligt.

Avgörande för vår förmåga att nå kvalitet inom våra olika discipliner är möjligheten att ses och diskutera våra resultat och våra teser. Själv

uppskattar jag vetenskapliga konferenser mycket och kommer alltid inspirerad hem ifrån dem. Pandemin har därför varit förlamande för många samarbeten och möjligheter att mötas. Därför är jag så glad att Humanistiska fakulteten, Göteborgs universitet kunde välkomna alla deltagare till det Nordiska historikermötet 2022. Jag ser dessa typer av möten som ett led i akademins radikala motstånd mot fördumning och förbittring. Så låt oss aldrig sluta att söka sanningen, och göra det tillsammans och på vetenskaplig grund.